

SELEUKOSLARIN KONYA OVASI VE GÜNEYİNDEKİ YÖNETİM POLİTİKASI*

Kürşat BARDAKCI**

Geliş: 09.07.2018 / Kabul: 10.07.2018

Öz

Konya Ovası ve yakın çevresi konumu sebebiyle stratejik bir öneme sahiptir. Nitekim Batı Anadolu'dan Akdeniz'e ulaşmak için Konya Ovası kestirme bir güzergâhtır. Bunun farkında olan Seleukoslar da Konya Ovası'nın güneyinde Akdeniz'e geçişte kilit bir rol oynayan Karaman'a ve orman ürünleri bakımından oldukça zengin olan Taşeli Platosu'na büyük bir ilgi duymuşlardır. Bu sebeple Seleukoslar, Anadolu'nun bu çevresinde Ptolemaioslarla uzun süren bir mücadelenin içerisine girmişlerdir. Bu mücadeleler sonunda zaferle ayrılan Seleukoslar bölgede kalıcılığı sağlamak için çeşitli yönetim stratejileri belirlemişlerdir. Bu stratejilerin temelinde Hellenizasyon olduğu göze çarpmaktadır. Hellenizasyon, Büyük İskender'in büyük bir ideali olarak eskiçağ literatürüne girmiştir. Hellenizasyon genel anlamda dil, din ve kültür birliğini ifade etmektedir. Seleukoslar da Hellenistik bir krallık olmaları dolayısıyla bu politikayı benimsemişlerdir. Hellenizasyon politikası gereği ise başlıca inanç birliğini sağlamaya çalışmışlar; koloniler kurmuşlar ve bu kolonileri Hellenizme sadık olan halklarla nüfuslendirmişlerdir. Bu çalışmanın amacı da söz konusu çevrede Seleukosların yönetim politikası olacaktır. Bu doğrultuda söz konusu çevrede yapılan araştırmalardan ve modern kaynaklardan yararlanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hellenistik Dönem, Seleukoslar, Lykaonia, Dağlık Kilikia, Hellenizasyon.

MANAGEMENT POLICY OF SELEUCIDS IN THE KONYA PLAIN AND ITS SOUTH

Abstract

The Konya Plain and its immediate surroundings have strategic important due to its location. As a matter of fact, Konya Plain is a shortcut route to reach the Mediterranean from Western Anatolia. The Seleucids, aware of this, were very interested in Karaman, who

*Bu çalışma yazarın "Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Kilikia Bölgesi ile Lykaonia Bölgesi Arasındaki İlişkiler" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

**Doktora Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı, kbrdkci@gmail.com.

played a key role in the transition to the Mediterranean, and the Taşeli Plateau, which is rich in forest products, to the south of the Konya plain. For this reason, the Seleucids entered into a long struggle with the Ptolemaios around this area of Anatolia. At the end of these struggles, the Seleucids, which were separated by victory, set various management strategies in order to ensure permanence in the region. At the core of these strategies is the Hellenization. Hellenization has entered the ancient literature as a great ideal of Alexander the Great. Hellenization generally refers to the unity of language, religion and culture. Seleucids are also Hellenistic kingdoms, so they have adopted this policy. Depending of Hellenization policy, they tried to establish the main belief unity; they built colonies and populated these colonies with peoples who were loyal to Hellenism. The aim of this study will be the management policy of Seleucids in the area concerned. In this respect, researches and modern sources will be utilized in the said area.

Keywords: Hellenistic Period, Seleucids, Lycaonia, Cilicia Trakheia, Hellenization.

Giriş

Konya Ovası, Klasik dönemde Lykaonia olarak adlandırılıyordu. Bölgenin sınırları -tarih boyunca değişiklikler göstermesi sebebiyle- kesin olarak bilinmemektedir. Öyle ki antik yazarlardan Ksenophon İkonion (Konya) şehrini, Lykaonia'nın batısında bulunan Phrygia bölgesinin son şehri olarak göstermiştir (Ksenophon, *Anabasis*, I, 2, 19). Daha sonraki kaynaklarda ise söz konusu şehir Lykaonia bölgesinin içerisinde yer almıştır. Bölgenin sınırlarını ise diğer bir antik yazar Strabon'dan öğreniyoruz. Strabon'a göre Lykaonia bölgesinin doğusunda Kappadokia, kuzeyinde Galatia bulunmaktadır. (Strabon, *Geographica*, XII, 6, 1). (Harita)

Konya Ovası'nın güneyine baktığımızda ise Klasik dönemde Dağlık Kilikia (Cilicia Trakheia) olarak adlandırılan bölgeyi görmekteyiz. Söz konusu bölgenin batısında Pamphylia, doğusunda ise Ovalık Kilikia (Cilicia Pedias) yer almaktaydı. Ovalık Kilikia ile Dağlık Kilikia sınırını Lamos (Limonlu) Nehri ayırırken; Dağlık Kilikia ile Lykaonia bölgeleri arasındaki sınır tam olarak belirgin değildir. Nitekim sınır vazifesi gördüğü düşünülen Isauria, bazen Kilikia bölgesinin bazen de Lykaonia bölgesinin içerisinde gösterilmektedir (Strabon, *Geographica*, XII, 6, 1- 2; XIV, 3, 1; 5, 6; Bahar, 1991: 4). (Harita)

Harita: Lykaonia, Dağlık Kilikia ve Ovalık Kilikia Bölgeleri
(Bardakçı, 2017: Harita 2'den alınmıştır.)

Seleukoslar bu bölgelere Anadolu'nun tamamıyla birlikte M.Ö. 281 yılında-Korupedion Savaşı'ndan sonra- hâkim olmuşlardır (Thonemann, 2016; 27). Ancak sonraki dönemlerdeki karışıklıklar sebebiyle hâkimiyet alanları değişmiş; Dağlık Kilikia bölgesi ellerinden çıkmıştır. Yine de Seleukoslar, III. Antiokhos hükümdarlığında yaklaşık M.Ö. 215 sonrasında söz konusu bölgeleri tekrar hâkimiyet altına almışlardır (Billows, 1995: 102; Umar, 1999: 456-457).

Seleukoslar, Lykaonia ve Dağlık Kilikia'ya tam anlamıyla hâkim olduktan sonra ise egemenliklerini koruma yolunda, bu coğrafyada bir Hellenizasyon sürecinin yürütülmesi gerektiğini düşünmüşler ve bu sebeple, kültürlerinin, dinlerinin, dillerinin yayılması için girişimlere başlamışlardır. Bu girişimler için ilk şartın iyi planlanmış olan bir savunma ağı kurmak olduğunu düşünmüşlerdir. Kalıcılığı sağlama açısından taş mimarinin savunma sisteminde kullanılması büyük önem taşımaktadır. Savunma sisteminin kurulmasının ardından ise sıra şehirleşmededir (Durugönül, 1995: 75-76).

1. Kolonizasyon Politikası

Seleukoslar bölgenin bazı kesimlerini yerel yönetimlere bırakma politikası izlemişlerdir. Bu politika Diadokhların (İskender'in ardılları) yerleşme ve şehirleşme süreçlerinde genel olarak izledikleri politikalarıydı. Bütün Diadokhlar gibi Seleukoslar da tarım için verimli olan arazi bölgelerinde ve uygun liman kurma imkânı taşıyan arazilerde kendi Yunan polislerini oluşturmuşlardır. Bu kolonizasyon faaliyetleri askeri, ekonomik ve politik amaçlar gözetilerek yapılmıştır. Engebeli ve şartları zor olan kesimleri ise yine kendi yönetimlerinde olmak üzere bölgedeki yerel yöneticilere bırakmışlardır. Bu verimsiz kesimleri tamamıyla gözden çıkarmamalarının nedeni ise askeri-stratejik nedenlerdir (Durugönül, 1995: 75; Aydınoğlu, 2006: 14).

Seleukoslar -politikaları gereği- Seleukos Nikator ile başlayıp ardılları ile devam eden süreçte bölgede birçok koloni kurmuş ve böylece Hellenizasyon sürecinin en önemli adımlarından birini atmıştır. Seleukoslar Lykaonia bölgesinin hemen batısında yer alan, Ephesos-Apameia-Ikonion ana yolu üzerinde çok önemli bir stratejik konuma sahip Philomelion kentini (Akşehir) kurmuşlardır (Kaya, 2000: 121; Grainger, 2014: 132). Bölgede kurulan bir diğer kent ise Laodikeia Katakekaumene'dir (Ladik). Burası da Batı Anadolu kıyılarından başlayarak Kilikia ve Suriye bağlantısını sağlayan güzergâh üzerindedir (Cohen, 1996: 346; Kurt, 2014: 33). Kilikia'da ise "Seleukos Ülkesi" anlamına gelen Seleukeia (Silifke), Nikator tarafından Kalykadnos nehrinin hemen yakınlarında kurulmuş ve Suriye'deki Seleukeia kentinden ayırmak için Seleukeia ad Kalykadnos (Kalykadnos Seleukeia'sı) olarak adlandırılmıştır (Jones, 1937: 198; Cohen, 1996: 369; Grainger, 2014: 115). Kalykadnos Seleukeia'sı kurulduktan sonra buraya nüfus artışı için yakın bir konumda yer alan Holmoi'dan (Taşucu) insanlar getirilmiştir (Strabon, *Geographica*, XIV, 5, 4). Bununla birlikte Seleukoslar, daha önce kurulmuş olan kentlerin bazılarının adlarını değiştirmiştir. Kurulan bu koloniler sayesinde Lykaonia'nın batısında yer alan Philomelion'dan (Akşehir), merkez Lykaonia'da yer alan Laodikeia Katakekaumene'ye (Ladik) ulaşılır. Laodikeia Katakekaumene'den, Dağlık Kilikia'da bulunan Kalykadnos Seleukeia'sına (Silifke); buradan da Ovalık Kilikia'da yer alan Pyramos Antiokheia'sı (bkz. Cohen, 1996: 359-360) gibi kolonilere geçiş sağlandığı görülmektedir.

Seleukoslar bu kolonileri kurarken bölgenin korunaklı, su kaynağına yakın, verimli ve hayvancılık için uygun arazilere sahip olmaları ile kolaylıkla kereste temin edebilecekleri bir konumda bulunmalarına dikkat etmiştir. Ayrıca ulaşım ve ticaret açısından da son derece uygun noktaları seçmişlerdir (Kaya, 2000: 131; Aydınoğlu, 2006: 14). Öyle görülüyor ki, Kalykadnos Seleukeia'sı su kaynağına yakın olması ve kereste temini için kurulurken; Laodikeia Katakekaumene ise daha çok stratejik konumu sebebiyle ulaşım ve ticaret için kurulmuştur.

Diğer yandan koloniler inşa edilirken kolonistlere güvenli bir mekân sağlamak, öncelikle düşünülmesi gereken önlemlerden birisi olmuştur. Seleukoslar bunun için Büyük İskender'in şehir kurma stratejisini kullanmışlardır. Büyük İskender Alexandria'yı (İskenderiye) kurarken, önce yerleşim yerini seçip sınırlarını belirlemiş, ardından bu yerin etrafını surlarla çevirtmiştir. Seleukosların da yöntemi bu olmuştur (Kaya, 2000: 132).

2. Nüfus Politikası

Seleukos krallarının kurmuş oldukları koloniler için gerekli olan insan nüfusu, çoğunluğu Makedonlardan olmak üzere Yahudiler, Grekler ve bunlardan daha az miktarda yerlilerden sağlanmıştır. Koloni inşası için gereksinim duyulan iş gücü, işçiler ve ustalar ise büyük olasılıkla kolonistlerden sağlanmıştır. İhtiyaç duyulan işçilik, önemli oranda kolonistlerin hizmetçileri ve köleleri tarafından karşılanmıştır (Billows, 1995; 111; Kaya, 2000: 127; 132).

Seleukoslar döneminde bölge nüfusu genelde Makedonlardan, Yahudilerden, Greklerden oluşuyorken; yerli halk ise ayaklanmaların önlenmesinde, tarımda ya da düşmana karşı öne sürülmek amacıyla kullanılmıştır. Çok küçük bir yerli azınlık belli başlı önceliklere sahip olabilmıştır. Bu kişiler yerli halkla -direkt ilişkiye geçmenin büyük kargaşaya yol açacağını bilen- Seleukoslar arasında bir anlamda arabulucu olarak belli pozisyonlara getirilmişlerdir. Esas idari kararlar ise Seleukoslara bağlı olarak gelişmiştir (Durugönül, 1998: 73-74).

Bölgede, M.Ö. 206-139 yılları arasında bölgenin yerel halkı olan Luvi isimleri ağırlıklı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu tarihler -özellikle Kilikia'da- Seleukosların bulunduğunu ancak güçlerinin gittikçe zayıfladığını göstermektedir (Ten-Cate, 1961: 33-35; Durugönül, 1998: 73). Nitekim Seleukosların M.Ö. 188 Apameia Antlaşması şartları gereğince Anadolu'daki egemenlikleri kısıtlanmıştır (Billows, 1995: 103).

3. İnanç Politikası

Seleukoslar kültür ve din bütünlüğünü sağlamak üzere, korinth sütun başlıklı ve peripteros planlı yapılmış olan Yunan tapınak özelliklerine uygun olarak Zeus Olbios Tapınağı'nı inşa etmişlerdir. Zeus Olbios Tapınağı da Hellenizasyon politikası kapsamında büyük bir önem taşımaktadır. Bu politika gereği Zeus Olbios kültü, Seleukoslar tarafından Luvi tanrısı Tarhu ile özdeşleştirilmiştir. Tarhu kültürünün bu şekilde Hellenleştirilmesi ile yerel halkın direniş girişimi engellenmiş ve Seleukosların Hellenizasyon çabaları başarıya ulaşmıştır. Aynı zamanda Zeus Olbios Tapınağı, Konya Ovası'ndan güneyine uzanan bölgede bir "haç merkezi" konumuna gelmiştir. Luvi ve Hellen halkı yılın belirli dönemlerinde ibadetlerini gerçekleştirebilmek için bu tapınakta toplanmışlardır. Bununla birlikte Zeus Olbios Tapınağı'nı çevreleyen alanda yapılan araştırmalarda, Seleukos I. Nikator'un yaptırmış olduğu çatıların büyük rahip Zenophanes oğlu Teukros tarafından onarıldığını belirten bir yazıt ortaya çıkarılmıştır. Bu durum Seleukos Nikator'un

Dağlık Kilikia bölgesinde bulunan yerel hanedanlık Teukros hanedanı üzerindeki hâkimiyetini göstermektedir (Durugönül, 1995: 76-78; Winter, 2006: 223).

Zeus Olbios Tapınağı ile varlıklarını belli eden Seleukosların idaresi altında bulunan yerel yöneticiler ve yönetim alanları hakkındaki bilgiler M.Ö. I. yüzyıl ile M.S. I. yüzyılda yoğunluk kazanmaktadır. Bunun sebebi de yönetimin zayıflamaya başlayıp, Roma etkisinin de artmasıyla birçok yerleşimin bu geçiş döneminde bağımsızlıklarını kazanmalarındır. Bu bağımsızlık hareketleri, Seleukos yönetimine baş kaldırma olarak değil, tam aksine Seleukos dönemini yaşatmak istemesine yazıtlarında ve sikkelerinde o döneme ait sembol ve geleneklerin devam etmesi şeklinde kendini göstermektedir (Durugönül, 1995: 77).

Yapılan çalışmalarda, Seleukos kralları ya da aile üyeleri için yazılmış çok sayıda Halk Meclisi kararnamesinin, Anadolu kentlerinin Seleukos yönetimine olan şükranlarını içerdiği bildirilmektedir. Seleukosların, Anadolu kentlerine cömert davranarak, tapınakları için bağışlar yaptığı, maddi destekler verdiği, inşa için malzeme ve benzeri yardımlarda bulunduğu belirtilmektedir (Tekin, 2012: 145).

Sonuç

Çalışmamızı oluşturan Konya Ovası ve güneyi stratejik konumu ve sahip olduğu doğal kaynakları sebebiyle Seleukosların dikkatini çekmiştir. Seleukoslar uzun süre mücadeleden sonra Anadolu'nun bu kesimini egemenlik altına almışlardır. Seleukoslar bölgeyi egemenlik altına aldıktan sonra bölgeyi hoşgörülü bir şekilde yönetme ilkesini benimsemişlerdir. Çünkü Anadolu'nun bu çevresinde yaşayan Luviler köklü bir kültüre ve dini anlayışa sahipti. Seleukosların amacı da Luvilerle dostane geçinerek bölgedeki egemenliklerini kalıcı hale getirmek olmuştur. Bu amaçla Luvilerin en önemli kültü olan Tarhu ile Zeus'u özdeşleştirmişlerdir. Çünkü inançlarına bağlı olan Luvi halkının kültürünü bir anda ortadan kaldırmak tepkilere neden olacaktı. Seleukoslar aynı zamanda söz konusu halkın inançlarına saygı duyarak egemenliklerini pekiştirmek istemişler; kendi inançlarını da bölgeye aktarmaya çalışmışlardır. Bunun yanı sıra söz konusu çevrede koloniler kurarak ve buralara kendi vatandaşlarını yerleştirerek Büyük İskender'in hayali olan "Hellenizm" ideasını uygulamaya çalışmışlardır. Görüldüğü üzere Seleukosların bu çevredeki politikası Hellenleştirme üzerine kurulmuştur. Bu politikada belli bir süre başarılı olan Seleukoslar bir süre sonra ise korsanlık faaliyetlerine maruz kalmışlardır. Bu faaliyetlerin yanı sıra Roma'nın Anadolu'ya müdahalesi sonucunda gücünü kaybeden Seleukoslar, bölgedeki Hellenizasyon sürecini tam olarak tamamlayamamışlardır.

Kaynakça

AYDINOĞLU, Ümit (2006), "Kilikia'da Hellenistik Dönemde Kent Kuruluş Yöntemleri, Kentler ve Kurucuları", *Kolokyum tarih içinde Mersin kolokyum ve sergisi II*, (22-24 Eylül 2005), Mersin: Mersin Üniversitesi Yayınları, s. 13-20.

- BAHAR, Hasan (1991), *Isauria Bölgesi Tarihi*, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- BILLOWS, R.A. (1995), *Kings and Colonists: Aspects of Macedonian Imperialism*, Leiden: Brill.
- COHEN, G.M. (1996), *The Hellenistic Settlements in Europe, the Islands, and Asia Minor*, California: University of California Press.
- DURUGÖNÜL, Serra (1995), Olba: Polis mi, Territorium mu?, *Likya II* (1995), s. 75-82.
- DURUGÖNÜL, Serra (1998), Seleukosların Olba Territorium'undaki "Akkulturation" Süreci Üzerine Düşünceler, *OLBA I* (1998), s. 69-76.
- GRAINGER, J.D. (2014), *The Rise of Seleukid Empire (323-223 BC): Seleukos I to Seleukos III*: Casemate Publishing.
- JONES, A.H.M. (1937), *The Cities of the Eastern Roman Provinces*, London: Oxford University Press.
- KAYA, Mehmet Ali (2000), Suriye Krallığı'nın Büyük Menderes Havzasındaki Kolonileri, *Tarih İncelemeleri Dergisi XV* (2000), s. 121-136.
- KSENOPHON, *Anabasis, (Onbinlerin Dönüşü)*, (Çev: T. Gökçöl), İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- KURT, Mehmet (2014), "Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Sarayönü ve Çevresi", *Tarih, Kültür, Sanat, Turizm ve Tarım Açısından Uluslararası Sarayönü Sempozyumu (24-26 Ekim 2014) Bildiri Kitabı*, Konya: Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, s. 27-44.
- STRABON, *Geographica* (Antik Anadolu Coğrafyası: XII, XIII, XIV), Çev: A. Pekman, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- TEKİN, Oğuz (2012), *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- TEN-CATE, Houwink (1961), *The Luwian Population Groups of Lycia and Cilicia Aspera During the Hellenistic Period*, Leiden: Brill.
- THONEMANN, Peter (2016), *The Hellenistic Age*, Oxford University Press.
- UMAR, Bilge (1999), *İlkçağda Türkiye Halkı*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- WINTER, E.F. (2006), *Studies in Hellenistic Architecture*, Toronto: University of Toronto Press.